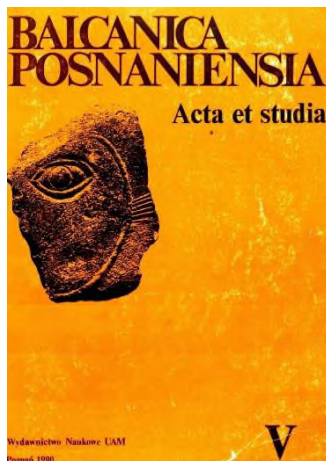

Mrozewicz Leszek, rec. książki: Norbert Ehrhardt, *Milet und seine Kolonien. Vergleichende Untersuchung der kultischen und politischen Einrichtungen*. Peter Lang-Verlag, Frankfurt am Main–Bern–New York 1983 (Europäische Hochschulschriften. Reihe 3: Geschichte und ihre Hilfswissenschaften, Bd. 206), ss. 588, ilustracje, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1990, t. 5, s. 417–418.

<https://doi.org/10.14746/bp.1990.5.32>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/52714>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

RECENZJE – OMÓWIENIA – ZAPISKI

Norbert Ehrhardt, *Milet und seine Kolonien. Vergleichende Untersuchung der kultischen und politischen Einrichtungen*. Peter Lang-Verlag, Frankfurt am Main – Bern – New York 1983 (Europäische Hochschulschriften. Reihe 3: Geschichte und ihre Hilfswissenschaften, Bd. 206), ss. 588, ilustracje.

„Celem tej pracy jest przebadanie identycznych i podobnych do siebie instytucji polisowych w metropolii Milet i jego koloniach. Na tej podstawie należy pokusić się o wyciągnięcie wniosków o znaczeniu podstawowym, tj. odpowiedzieć na następujący kompleks problemów:

1° Na jakich terenach i w jakim stopniu instytucje polisowe w Milecie i w jego koloniach są identyczne? Jakie wnioski można wyciągnąć z przebiegu i charakteru kolonizacji milezyjskiej?

2° Czy można założyć istnienie w koloniach tych instytucji, których brak odnotowano w Milecie? Czy kolonie oddziaływały na rozwój Miletu? Czy można na tej podstawie rekonstruować rozwój Miletu archaicznego?

3° Jak przebiegały kontakty wzajemne po założeniu kolonii? Czy stosunek Miletu do jego kolonii jest porównywalny do stosunków innych metropolii do ich kolonii?” (s. 4)

Są to główne tezy, które Norbert Ehrhardt (N.E.) określił we wstępie do swej nader interesującej i niezwykle sumiennie wykonanej pracy. Uczciwie też zaznacza, że kolonizacja milezyjska była już przedmiotem szczegółowych dociekań: pierwszeństwo w tym względzie należy się Friedrichowi Bilabelowi (*Die ionische Kolonisation. Untersuchungen über die Gründungen der Ionier, deren staatliche und kulturelle Organisation und Beziehungen zu den Mutterstädten*, Philologus Suppl. XIV, 1, Leipzig 1920). Jeśli więc podjął się on ponownego opracowania problemu, to z następujących powodów:

1° Praca Bilabela w swej warstwie materiałowej jest już przestarzała, a przede wszystkim napływ nowego materiału źródłowego w znacznej mierze ją zdezaktualizował.

2° Dokonane przez Bilabela uogólnienia natury historycznej są zbyt pobieżne. Pod uwagę musi być wzięty szeroko dziś dyskutowany problem stosunku metropolia – kolonia, a poszczególne przypadki zakładania kolonii należałoby bardziej różnicować (szczególnie zagadnienie powstania i statusu). W większym zakresie mogą być obecnie uwzględnione badania onomastyczne.

3° Bilabel nie ustrzegł się szeregu błędów, niedokładności i niewłaściwych interpretacji: w miarę możliwości należy te błędy skorygować.

Wyłożywszy tak swe credo, N.E. przystąpił do systematycznej prezentacji i analizy materiału źródłowego, podejmując jednocześnie polemikę z całą dotychczasową literaturą przedmiotu.

Praca dzieli się na trzy podstawowe części: pierwsza (s. 11 - 97) jest w gruncie rzeczy katalogiem kolonii milezyjskich. Po określeniu bowiem zasięgu terytorium państwowego Miletu (s. 13 - 30) zestawiał autor w opisie wszystkie kolonie Miletu: w obszarze Propontydy (s. 31 - 49), na południowym wybrzeżu Morza Czarnego (s. 52 - 60), dalej na zachodnim (s. 61 - 73) i na wschodnim (s. 74 - 83); osobne miejsce zajęły „miejsca handlowe” w południowo-wschodniej części Morza Śródziemnego (Handelsplätze im südöstlichen Mittelmeergebiet, s. 87 - 92). Część tę zamyka analiza „przypadków specjalnych” (Sonderfälle, s. 93 - 95; są to: Myrkinos, Zankle-Messana, Ampe i Blaundos).

Część druga poświęcona jest porównaniu instytucji polisowych w Milecie i koloniach (s. 98 - 223). Omawiane są tutaj takie zagadnienia, jak podział obywateli (wg fyli i innych jednostek), kalendarz i kultury (występowanie w koloniach kalendarza milezyjskiego i kultów pielęgnowanych w Milecie jest pośrednim dowodem założenia takiej kolonii przez Milet, jak i wzajemnych kon-

taktów z okresu późniejszego), i wreszcie urzędy. „Świadomość stosunku metropolia – kolonia i rozwój kontaktów wzajemnych prywatnych i państwowych” to tytuł trzeciej części pracy (s. 224 - 241). Autor zauważa istnienie wyraźnej świadomości historycznej stosunku metropolia – kolonia, wolnej od „konstrukcji mitologicznej” (s. 228). Kontakty wzajemne zaś dzieli N.E. na okres przed (s. 230 - 233) i po roku 494 (s. 233 - 240), stwierdzając wyraźną linię spadkową tych kontaktów od okresu archaicznego po Cesarstwo Rzymskie (zob. s. 240 n.).

Całość swych rozważań N.E. podsumował na s. 242 - 254, wskazując przede wszystkim na zasadniczy przyrost naszej wiedzy o koloniach milezyjskich od ukazania się pracy F. Bilabela, jak i na dużą oryginalność i samodzielność rozwoju poszczególnych kolonii.

Rozprawa N.E. zaopatrzona jest w bardzo bogaty aparat krytyczny (s. 266 - 546, prawie tyle, co właściwa część książki!), indeksy oraz dziesięć map, odnoszących się do terenów kolonizowanych przez Milet. Jest to niewątpliwie praca bardzo gruntowna, w pełni zastępująca przestarzałą książkę F. Bilabela. Z całą też pewnością przez najbliższe lata będzie to podstawowe studium przy jakichkolwiek badaniach nad kolonizacją grecką w ogóle, nie tylko milezyjską.

Leszek Mrozewicz (Poznań)

Velizar Velkov, *Roman Cities in Bulgaria. Collected Studies*. Adolf M. Hakkert – Publisher, Amsterdam 1980, ss. 303; Boris Gerov, *Beiträge zur Geschichte der römischen Provinzen Moesien und Thrakien. Gesammelte Aufsätze*, Verlag Adolf M. Hakkert, Amsterdam 1980, ss. X+489.

Są to dwa zbiory artykułów dwóch prominentów bułgarskiej nauki, profesorów Borysa Gerova i Velizara Velkova, w równej mierze zasłużonych na polu badań antycznej przeszłości ziemi bułgarskiej. Ich artykuły rozproszone są w szeregu licznych periodyków, niejednokrotnie bardzo trudno poza Bułgarią dostępnych i częściowo napisanych w języku bułgarskim. Dlatego też zebranie najważniejszych z tych prac i odrębne ich opublikowanie przyjąć należy z dużym uznaniem.

W zbiorze V. Velkova znajdujemy jego artykuły poczynając od 1955 roku (*Themistius as a source of information about Thrace*, s. 171 - 198, pierwodruk w Serta Kazaroviana, II, Sofia 1955, s. 245 - 260): w sumie 27 pozycji, ułożonych według klucza: od problemów ogólnych do zagadnień szczegółowych, a ramach tego w ujęciu chronologicznym – od antyczności klasycznej po Bizancjum. Wśród nich niektóre zostały specjalnie dla tego zbioru przełożone z języka bułgarskiego na angielski (np. *Montana. Contributions to the history of Roman cities in Bulgaria*, s. 85 - 102, pierwodruk w: *Sbornik Ciprovci*, Sofia 1970, s. 105 - 114). Szkoda, że autor nie pokusił się o dokonanie koniecznej w niektórych przypadkach korekty: przykładem może być artykuł *Un ostiense nella Moesia Inferiore*, s. 125 - 130 (pierwodruk: *Archaeologia Classica* 23, 1971, s. 121 - 123). Zgodnie bowiem z poprawką J. Scheida (*Mars Pater en Mésie Inférieure*, ZPE 15, 1974, s. 287 - 288), należy w tekście publikowanej przez Velkova inskrypcji czytać *M[ar]ti Patri*, a nie *M[a]tri, Patri* – jak proponował bułgarski uczoney.

Gesammelte Aufsätze B. Gerova zawierają 30 pozycji, w tym 4 recenzje. Autor zamieścił tylko te artykuły, które już w pierwodruku zredagowane były w języku zachodnim. Wielka to szkoda! Profesor Gerov jest bowiem autorem szeregu niezwykle ważnych dla dziejów Mezji i Tracji studiów – niestety w większości w języku bułgarskim, co oczywiście gwałtownie zawęża krąg ich odbiorców. Nadto wiele z tych prac powstało przed kilkudziesięciu laty i są bardzo trudno osiągalne.

Ujęte w tym tomie artykuły uszeregowane zostały chronologicznie, według daty ich pierwodruku. W przeciwieństwie jednak do tomu Velkova nie znajdujemy tu żadnych informacji o miejscu i dacie pierwszego wydania. Nie pozostaje nic innego, jak całkowicie zgodzić się z zastrzeżeniami belgijskiego recenzenta, A. Dierkensa (*Latomus* 41, 1982, s. 703), gdy z nie ukrywana nie-